

- засвоєнні моральних вимог, кодексів, норм і правил майбутніми цілителям душі й тіла;
- необхідності самовдосконалюватися все життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста / Б. Г. Ананьев // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы — Л., 1974 — 328 с.
2. Бутвиловский А. В. Развитие профессионального врачебного мышления / А. В. Бутвиловский, Е. А. Кармалькова, В. Э. Бутвиловский [и др.] // Мед. журн. — 2013. — №2 — С. 157 – 158.
3. Дымов А. С. Роль личности врача в профессиональной деятельности / А. С. Дымов // Клиническая медицина. — 2009. — №5. — С. 69 – 74.
4. Ждан В. М. Впровадження дистанційної освіти на кафедрі сімейної медицини і терапії / В. М. Ждан, М. Ю. Бабаніна, М. В. Ткаченко [та ін.] // Медична освіта. — 2017. — № 1. — С. 19 – 22. <http://elib.umsa.edu.ua/jspui/handle/umsa/607>
5. Казаков Ю. М. Розвиток особистості майбутнього фахівця в контексті сучасних вимог / Ю. М. Казаков, Т. А. Трибрат, С. В. Шуть, Н. І. Чекаліна // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю. — Полтава, 2015. — С. 105–106. <http://elib.umsa.edu.ua/jspui/handle/umsa/4085>
6. Казанцева Т. А. Взаимосвязь личностного развития и профессионального становления студентов-психологов / Т. А. Казанцева, Ю. Н. Олейник // Психологический журнал. — 2002. — Т. 23, №6. — С. 51 -59.
7. Кутеева В. П. Формирование познавательной активности будущих специалистов / В. П. Кутеева // Психологические проблемы формирования специалистов в вузе: межвуз. сб. науч. труд. — Саранск, 1989. — С. 105 – 109.
8. Леонтьев А. Н. Психологические вопросы формирования личности студента // Психология в вузе. — 2003. — №2. — С. 232 – 241.
9. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи: навч. посібник / О. Г. Мороз, О. С. Падалко, В. І. Юрченко. — К. : НПУ, 2003. — 267 с.
10. Передерий В. Г. Болонский процесс и будущее Украины / В. Г. Передерий // Therapia. — 2010. — №2 (44). — С. 8 – 10.
11. Порядин Г. В. Патологическая физиология и реформирование системы высшего медицинского образования / Г. В. Порядин, В. А. Фролов // Патологическая физиология и экспериментальная терапия. — 2005. — №4. — С. 2 – 5.
12. Скрипченко О. В. Довідник з педагогіки і психології / О. В. Скрипченко, П. М. Лисанська, А. О. Скрипченко. — К., 2000. — 216 с.
13. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. — М. : Академия, 2001. — 304 с.
14. Паршинов Н. В. — Новый взгляд на развитие медицины / Н. В. Паршинов, А. А. Паршинова // Журнал практичного лікаря. — 2006. — №4. — С. 60 – 62.

УДК 37.09(477)

Уваркіна О.В.

**Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика, м. Київ**

**ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ФАКУЛЬТЕТУ ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ НМАПО ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА:
ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ**

У статті розглядається педагогічна спадщина факультету підвищення кваліфікації викладачів НМАПО імені П.Л.Шупика. Межа дослідження визначалася датою заснування кафедр факультету і його сучасними досягненнями. Аналіз джерельної бази дослідження показав на достатній обсяг літератури з історії створення перших кафедр до сьогодення, але є проблема збереження їх в умовах загальної інформатизації. У статті зазначені основні представники

педагогічної спадщини та їхні науково-методичні праці. Доведено, що використання педагогічної спадщини в сучасному навчальному процесі має позитивний вплив на якість викладання в післядипломній освіті лікарів.

Ключові слова: педагогічна спадщина, післядипломна освіта лікарів.

В статье рассматривается педагогическое наследие факультета повышения квалификации преподавателей НМАПО имени П. Л. Шупика. Границы исследования определялись датой основания кафедр факультета и современностью. Анализ базы источников исследования показал на достаточный объем литературы по истории создания первых кафедр факультета, однако существует проблема сохранения их в условиях всеобщей информатизации. Перечислены основные представители педагогического наследия факультета и их научно-методические труды. Доказано, что использование педагогического наследия в современном учебном процессе оказывает влияние на эффективность преподавания в последипломном образовании врачей.

Ключевые слова: педагогическое наследие, последипломное образование врачей.

The article deals with the pedagogical heritage of the teaching staff of the Faculty for Advanced Studies of the Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education. The boundaries of the study were determined by the date of foundation of faculty faculties and modernity. Analysis of the sources of research has shown a sufficient volume of literature on the history of the creation of the first faculties of the faculty, but there is a problem of their preservation in the conditions of informatization. The main representatives of the pedagogical heritage of the faculty and their scientific and methodical work are listed. It is proved that the use of pedagogical heritage in the modern educational process influences the effectiveness of teaching in postgraduate education of doctors.

Key words: pedagogical heritage, postgraduate education of doctors.

Постановка проблеми. Сучасні процеси кардинального реформування всієї медичної галузі України мають привести вітчизняну медицину на новий рівень взаємовідносин між лікарем і пацієнтом, а також створити сучасні європейські умови праці для всіх ланок фахівців медичної допомоги. Сьогодні пріоритетним завданням медичної реформи є запровадження нових форм і засобів організації системи охорони здоров'я, які спрямовані на сучасні світові досягнення медичної науки і техніки, на новітні інформаційні технології, що забезпечать українській медицині визнання і відповідний розвиток у європейському та світовому просторі. Однак під час реформ, які апріорі передбачають руйнацію старих, традиційних систем, треба зберегти найкращі здобутки попередніх поколінь, що є підвалинами будь-якої нової системи.

Завдання дослідження. Реформування системи охорони здоров'я збіглося зі 100-річним ювілеєм НМАПО імені П.Л.Шупика і 25-річчям факультету підвищення кваліфікації викладачів Академії. Тому повернення до витоків сучасної післядипломної освіти лікарів у ювілейний рік Академії – актуальне завдання збереження педагогічної спадщини провідного вітчизняного медичного закладу освіти і розкриття невідомих сторінок життя та професійної діяльності відомих лікарів-педагогів.

Виклад основного матеріалу. Проблема збереження безцінного досвіду науково-педагогічної роботи професорсько-викладацького складу НМАПО імені П.Л. Шупика, який був створений у Києві в 1918 році як Клінічний інститут для

удосконалення лікарів, є одним з актуальних напрямів діяльності провідного закладу післядипломної освіти в галузі охорони здоров'я в його 100-річний ювілей. Клінічний інститут для удосконалення лікарів був новим закладом освіти для підвищення кваліфікації практикуючих лікарів, у складі якого було 9 основних кафедр: хірургії (зав.кафедри – професор Г.Б. Биховський), терапії (зав.кафедри – професор О.Б. Бернштейн), патологічної анатомії (зав.кафедри – професор І.Т. Тітов), нервових хвороб (зав.кафедри – професор Б.М. Маньковський), ортопедії і травматології (зав.кафедри – професор І.Й. Фрумін), очних хвороб (зав.кафедри – професор М.А. Левитський), урології (професор А.А. Чайка), оториноларингології (зав.кафедри – професор С.О. Ставракі) та дерматовенерології (зав.кафедри – професор Й.Г. Лур'є).

Засновниками Інституту стали передові представники медичної громадськості, які мали багатий практичний медичний і викладацький досвід і фактично всі стали першими професорами і викладачами Інституту [4, с.371]. Саме на курсах підготовки практикуючих лікарів професори Інституту створили педагогічні умови для розробки унікальних методик лікування, які й нині тривають і вдосконалюються у викладацькій роботі та науковій тематиці кафедр Академії.

У 2018 році виповнюється 25 років від заснування першого в країні факультету підвищення кваліфікації викладачів, який удосконалює компетентності медичних працівників у системі післядипломної освіти. Нині до складу факультету входять 10 кафедр, сім із яких – опорні в системі післядипломної медичної освіти за 12 спеціальностями [1, с.226].

Найстарішою кафедрою факультету є кафедра патологічної та топографічної анатомії, яка була заснована у 1922 році. Першим завідувачем кафедри був професор Іван Трохимович Тітов, який «упродовж тижня мав читати 4 години лекції та 4 години виконувати секції», згідно з педагогічним навантаженням на 1922 рік. Стараннями наступного завідувача кафедри, професора Михайла Костянтиновича Даля кафедра патологічної анатомії, яка була практично знищена в період окупації, відновила свою роботу, а вже в 1947 році вийшла його блискуча монографія «М.І.Пирогов, його патологоанатомічні спостереження та дослідження». Монографія М.К. Даля була присвячена розкриттю основних напрямів роботи видатного лікаря, хірурга, науковця М.І.Пирогова та особливостям його характеру, викладацької діяльності, надзвичайної працьовитості. Методика викладання М.І.Пирогова дуже вплинула на формування власного педагогічного стилю спілкування зі студентами самого М.К. Даля. Його учень С.М.Старченко зазначав, що «матеріал лекції він викладав просто, тихо, майже монотонно, у підкреслено академічному стилі – чітко вивіреними фразами, літературною мовою; і відчувалось, що лектор повідомляє тільки потрібну, але незначну частину з великого запасу знань...»[5, с. 621].

Прикладом збереження педагогічної спадщини перших професорів і викладачів на факультеті є кафедри променевої діагностики та радіології, які були засновані в 1936 році. Викладацька діяльність на цих кафедрах постійно супроводжувалася змістовним методичним матеріалом, який систематично видавався на кафедрах у вигляді навчальних посібників, збірників праць працівників кафедр і монографій. Найкращими доробками педагогічної спадщини кафедр стали збірник наукових праць О.О. Городецького, Б.Р. Киричинського, Н.Ф. Ліпкана «Очерки по радиобиологии», який побачив світ у 1961 році; збірник праць кафедри за редакцією А.Є. Рубашевої «Вопросы рентгенодиагностики», 1963

рік; монографія професора Н.Ф. Ліпкана «Основы радиационной биологии и биохимии», яка вже в 1968 році вийшла як 3-є видання. І сьогодні співробітники кафедр продовжують утілювати в життя досвід засновників та авторів перших розробок із рентгенології та медичної радіології, впроваджують сучасні світові наукові досягнення галузі у свою навчальну і наукову роботу.

У складі факультету підвищення кваліфікації викладачів є кафедра судової медицини, яка була створена в 1938 і де багато років працювала завідувачем професор Агнеса Михайлівна Гамбург. У науковому доробку професора А.М.Гамбург – понад 70 наукових праць, у яких висвітлюються найважливіші організаційні питання підвищення кваліфікації судово-медичних кадрів, їхня спеціалізація і вдосконалення. Агнеса Михайлівна виховала цілу плеяду судово-медичних експертів і науковців, які продовжують підготовку лікарів судово-медичної галузі на основі її науково-педагогічних розробок і впроваджень [3, с. 62].

Кафедра лабораторної діагностики факультету у своєму педагогічному доробку має величезну кількість навчальних посібників, які були видані спеціально для слухачів курсів підвищення кваліфікації з урахуванням особливостей та специфіки їхньої професійної діяльності. Кафедра була заснована в 1960 році і найбільш помітна видавнича діяльність кафедри припадає на час завідування кафедрою професором М.А. Базарною, яка відповідно до уніфікованих програм навчання лікарів на кафедрі лабораторної діагностики у співавторстві з З.П. Гетте, В.Т. Морозовою, Т.Л. Сакун та іншими викладачами залишила нам у спадок навчальні посібники «Руководство по клинической лабораторной диагностике» (1981, 1982, 1991), «Руководство к практическим занятиям по клинической лабораторной диагностике» (1988, 1990), які є актуальним і сьогодні для слухачів та молодих викладачів академії.

Професорсько-викладацький склад кафедри гематології і трансфузіології факультету підвищення кваліфікації викладачів також має достатній педагогічний спадок своїх попередників у вигляді величезного обсягу навчальної літератури для проведення підвищення кваліфікації лікарів з гематології та трансфузіології. Кафедра, яка була заснована в 1969 році, під час керівництва професора Ігоря Михайловича Ганджі та за участі співробітників кафедри видала навчальні посібники: «Профилактика и лечение атеросклероза» (1966); «Клинические лекции по важнейшим внутренним болезням» (1975); «Системные болезни соединительной ткани» (1988), «Вибрані лекції з внутрішніх хвороб» (1996) та ін. Нині кафедра продовжує видавати багато спеціальної навчально-методичної літератури з питань клінічної гематології та трансфузіології для сучасних лікарів і слухачів факультету підвищення кваліфікації.

У зв'язку з прискореним розвитком науково-технічного прогресу в 1986 році була створена кафедра медичної інформатики та обчислюваної техніки (з 1996 року – кафедра медичної інформатики). Кафедра стала єдиною і провідною кафедрою з оптимізації систем медичної освіти та управління медичною галуззю за допомогою інформаційно-комунікативних та інформаційно-когнітивних технологій. Педагогічний досвід і сучасні методи викладання завідувача кафедри професора Озара Петровича Мінцера були впроваджені в спеціальний курс педагогіки та психології «Сучасні аспекти навчання в медицині» (з 2016 року – кафедра педагогіки, психології, медичного та фармацевтичного права). У своїй науково-педагогічній діяльності кафедра продовжує теоретичне і системне обґрунтування

проблем структуризації медичних знань, упровадження принципово нових форм викладання в закладах освіти системи охорони здоров'я [1, с.226].

Серед кафедр факультету підвищення кваліфікації викладачів є кафедри гуманітарного спрямування: філософії та іноземних мов. Протягом багатьох років кафедрі філософії очолював лікар, професор Валентин Леонідович Кулініченко, який започаткував на кафедрі нові напрями досліджень, які поєднують здобутки філософії науки та здоров'я, моральної філософії та медицини. Заснування В.Л.Кулініченком на кафедрі Комітету з біоетики НМАПО імені П.Л.Шупика (з 2014 року – Комісія з питань етики) для оцінки етичних і морально-правових аспектів та регуляторної етичної експертизи наукових досліджень дало можливість створення нових навчальних циклів і проектів. Науково-педагогічна спадщина професора В.Л.Кулініченка складає понад 250 наукових і начально-методичних праць, які він написав у співавторстві з відомими лікарями, філософами і педагогами, наприклад: «Ключи к здоровью» (1996), «Етичний кодекс лікаря» (2002), «Биоэтика: начала и основания» (2002) та ін. Ідеї духовного розвитку, філософські проблеми медицини, біоетика та етика клінічних досліджень стали пріоритетними напрями роботи кафедри філософії й сьогодні під керівництвом професора Світлани Віталіївни Пустовіт, яка продовжує зберігати та поєднувати методичні розробки професора В.Л.Кулініченка із сучасними філософськими засадами медицини [2, с.4].

Кафедра іноземних мов була створена в 1962 році з метою підготовки лікарів та викладачів медичних дисциплін для роботи за кордоном. Першим завідувачем кафедри була видатний педагог і кваліфікований лінгвіст Валентина Афанасіївна Зінкевич. За період існування кафедрою було підготовлено понад 2 тис. спеціалістів, які працювали більш ніж у 30 країнах світу. Співробітники кафедри розробили методичні рекомендації та навчальні посібники щодо вивчення іноземних мов для практикуючих лікарів та аспірантів на основі сучасних методик вивчення мов у різних країнах світу. В умовах євроінтеграції та входження України у світовий освітній простір кафедра іноземних мов проводить курси підвищення кваліфікації для різних категорій медичних працівників з урахуванням їхньої спеціалізації та рівня знань іноземної мови. З 2005 року кафедрі іноземних мов очолює доцент Лада Юріївна Лічман, під керівництвом якої кафедра вивчає професійні аспекти використання спеціальної термінології у формуванні професійної компетентності лікаря-невролога.

Висновки. Аналіз науково-педагогічної спадщини факультету підвищення кваліфікації викладачів НМАПО імені П.Л.Шупика показав, що професорсько-викладацький склад факультету має історичні підвалини організаційної і педагогічної роботи, які починаються з початку заснування НМАПО імені П.Л.Шупика як Клінічного інституту для вдосконалення лікарів на початку ХХ століття.

Джерельна база дослідження має приклади величезної кількості навчальної літератури співробітників факультету, які є безцінною науково-педагогічною спадщиною й актуальні для сучасного вивчення і впровадження в навчальний процес післядипломної освіти лікарів. Під керівництвом декана факультету професора Лариси Юріївни Бабінцевої проводиться плідна робота зі збереження історичних традицій викладання відомих лікарів-педагогів, видання навчальної продукції та осучаснення методичних розробок дисциплін в умовах реформування системи охорони здоров'я. Відповідний баланс цих двох складових (традиційних

форм викладання й інновацій) є ідеальною перспективою для збереження науково-педагогічної спадщини видатних викладачів, професорів факультету підвищення кваліфікації викладачів НМАПО імені П.Л.Шупика для майбутнього покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність НМАПО імені П. Л. Шупика у 2017 році: довідник / гол.ред.: акад. Ю. В. Вороненко. – К. : ТОВ «7БЦ», 2018. – С. 226.
2. Кулиниченко В. Л. Творческое наследие. Избранные статьи / В. Л. Кулиниченко. – К., 2015. – 96 с.
3. Профессор Агнесса Михайловна Гамбург (К 60-летию с дня рождения и к 35-летию научно-педагогической деятельности) // Судебно-медицинская экспертиза. — 1960. — №2. — С. 62 – 63.
4. Уваркіна О. В. Підвалини педагогічної спадщини клінічного інституту для удосконалення лікарів / О. В. Уваркіна // Історія медичної науки, практики та освіти: матеріали науково-практичної конференції, Київ, 26-27 квітня 2018 р. – К. : ВЦ «Рекламне агентство TR Studio», 2018. – С. 371.
5. Червяк П. І. Патологічна анатомія України / П.І.Червяк. – К. : ВЦ «Просвіта», 2012. – С. 621.

УДК 37.1, 101.1, 101.8

Уліцька О. М., Безродня Т. І., Бабічева С. М., Бесараб В. І.
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 110
Харківської міської ради Харківської області
ФІЛОСОФІЯ І ОСВІТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена розгляду питання взаємозв'язку філософії та освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Розглянуто особливості філософії освіти, дано означення понять філософії та освіти, визначено стратегічну мету філософії освіти, розглянуто критерії, що описують сучасну модель освіти, зміст гуманітарної освітньої парадигми, поняття дитиноцентризму, сформульовано принципи нової української школи і демократичної освіти. Філософія освіти є основою комплексного підходу до розв'язання проблем сучасної освіти, в першу чергу до виконання завдань її гуманізації. Указано ознаки розвитку нової системи освіти: ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків; надання академічної свободи і стимулювання до професійного зростання; запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня); удосконалення процесу виховання; створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; децентралізація й ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи і розвитку українського суспільства.

Ключові слова: філософія, освіта, нова українська школа, українське суспільство.

Статья посвящена рассмотрению вопроса взаимосвязи философии и образования на современном этапе развития украинского общества. Рассмотрены особенности философии образования, дано определение понятий философии и образования, определена стратегическую цель философии образования, рассмотрены критерии, которые описывают современную модель образования, содержание гуманитарной образовательной парадигмы, понятие детоцентризма,